

Knižničné poriadky spolkových knižníc na Slovensku na prelome 19.-20. storočia.¹

I.

A Csetnek-Völgyi Olvasó-Egylet könyveinek jegyzéke. Budapest: Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1898. 31 s.²

Katalóg knižnice Čitateľského spolku v Štítniku obsahuje okolo 1000 záznamov o maďarských a nemeckých knihách uložených v knižnici.³

Výťah zo základných pravidiel

1. Na vypožičanie a vrátenie kníh je určený čas dvakrát týždenne, a to vo štvrtok a v nedeľu predpoludním od 11:30 hod. do 12:00 hod.
2. Jeden člen spolku si môže vypožičať najviac 3 zväzky naraz: ak však nejaké dielo pozostáva zo 4 alebo najviac z 5 zväzkov, v tom prípade je možné vypožičať si ho kompletne.
3. Vypožičané knihy môžu byť u čitateľa najviac 14 dní a na ďalších 14 dní je možné predĺženie výpožičky s tým, že knihovník je o tejto skutočnosti informovaný.
4. Žiadny člen spolku si nemôže vypožičať ďalšie knihy ak nevráti už vypožičané zväzky.
5. Za čistotu a neporušenosť vypožičaných kníh je zodpovedný čitateľ. Cenu za zničené alebo stratené knihy musí zaplatiť čitateľ, takisto sa to týka aj kníh zašpinených.
6. Je prísne zakázané požičovať už vypožičané knihy ďalšej osobe, ktorá nie je členom spolku. V prípade, ak sa tak stane, zaplatí vypožičiavateľ pri prvom porušení tohto zákazu pokutu vo výške 1 forint, pri opakovanom porušení 5 forintov.
7. Člen spolku, ktorý tieto pravidlá poruší, bude nariadením spolku pokladaný za vylúčeného zo spolku.

II.

Az Eperjesi Széchényi-kör könyvtárának jegyzéke. Eperjesen: Kósch Árpád könyvnyomtató-intézetéből, 1900. 56 s.⁴

Predmetový katalóg knižnice Széchényiho spolku v Prešove obsahuje okolo 2200 titulov kníh z krásnej literatúry - romány, poviedky, divadelné hry, súborné diela, poézia, vedecké diela – z oblasti dejín, zemepisu, etnografie, cestopisnej literatúry, literárnej vedy, prírodných vied, filozofie a bibliografické informácie o časopisoch uložených v knižnici.

¹ Príspevok je súčasťou plnenia grantu VEGA č. 1/0675/14 Výskum katalógov historických knižníc ako fenoménu kultúrneho dedičstva Slovenska a Slovákov.

² Dokument je uložený v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti pod signatúrou 208.246.

³ BÁLENT, Boris. [Súpis katalógov historických knižníc]. Rukopis, s. 132; Magyar Minerva: A magyarországi múzeumok és könyvtárak czímkönyve. V. Évfolyam. 1912-1913. Budapest: Az Athenaeum Részvénytársulat Nyomása, 1915, s. 167; KUZMÍK, Jozef (ed.). Knižnice na Slovensku: Sborník o vývoji významnejších slovenských knižníc. Martin: Matica slovenská, 1954, s. 128

⁴ Dokument je uložený v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti pod signatúrou 207.353.

§ 1. Ľudová knižnica bola založená a otvorená pri príležitosti milénia Prešovským Széchényiho spolkom.

§ 2. Cieľom ľudovej knižnice je postarať sa a zabezpečiť bezplatný prístup k vhodnej literatúre pre chudobnejšiu vrstvu ľudu.

§ 3. V ľudovej knižnici sa môžu nachádzať len diela v maďarskom jazyku, ktoré sú vhodné na vzdelávanie a výchovu ľudu, na zlepšenie morálneho zmýšľania a na povzbudenie vlastenectva.

§ 4. Spravovanie ľudovej knižnice je delegované na knihovníka a pomocného knihovníka Széchényiho spolku: dozor nad spravovaním a akvizičná politika ľudovej knižnice je úlohou odbornej sekcie pre osvetovú činnosť a odbornej sekcie pre maďarskú literatúru.

§ 5. Z týchto dvoch výborov je pre riešenie otázok a problémov ľudovej knižnice vybudovaný stály „Výbor pre ľudovú knižnicu“. Predsedom je tajomník spolku; jeho členovia sú knihovník, pomocný knihovník, zapisovateľ odbornej sekcie pre osvetu a zapisovateľ odbornej sekcie pre maďarskú literatúru, ktorý je zároveň zodpovedný za prípravu zápisníc zo zasadnutí Výboru pre ľudovú knižnicu. Výbor ľudovej knižnice zasadá podľa potreby, ku riešeniu problémov ľudovej knižnice, v čom sa rozumie aj zabezpečenie kníh pre ľudovú knižnicu. Uznesenia dotyčný zapisovateľ, resp. tajomník predostrie na najbližšom zasadnutí odborných sekcií pre osvetu a maďarskú literatúru. Tieto odborné sekcie, keď vidia potrebu, predostnú správu vedeniu spolku.

§ 6. Odborné sekcie pre osvetu a maďarskú literatúru v súvislosti s ľudovou knižnicou, tiež môžu priniesť rozhodnutia, resp. môžu dať návrhy na vykonanie určitých rozhodnutí a so svojim stanoviskom a rozhodnutím oboznámiť Výbor ľudovej knižnice. Ak sa medzi Výborom ľudovej knižnice a odbornými sekciami vyskytnú nezmieriteľné názorové rozdiely, v tom prípade v danej veci rozhodne predstavenstvo spolku.

§ 7. Ľudovú knižnicu môže používať každý obyvateľ, ktorý vie čítať, bezplatne.

§ 8. Ľudová knižnica je – okrem letných prázdnin – otvorená každú nedeľu predpoludním od 11. hod. – 12. hod.

§ 9. Každý čitateľ si môže naraz odniesť len jeden zväzok a musí ho vrátiť najneskôr do 4 týždňov. Kto by mal knihu dlhšie, musí zaplatiť pokutu vo výške 1 grajciara za každý deň navyše, táto suma však nesmie byť vyššia ako 25 grajciarov. Kto by si chcel vypožičať knihu na dlhšie obdobie ako sú štyri týždne, oznámi to v knižnici s tým, že sa knihou preukáže: a môže ju ďalej používať, najviac však taktiež len 4 týždne, a to taktiež bezplatne.

§ 10. Ak čitateľ knihu stratí, je povinný ju sprostredkované, cez Výbor ľudovej knižnice, zakúpiť v primeranej cene.

§ 11. Veľmi poškodenú knihu prevezme knihovník len v tom prípade, keď súčasne čitateľ za jej opravu zaplatí adekvátnu cenu.

§ 12. Knihovník a pomocný knihovník spravujú ľudovú knižnicu oddelene od veľkej knižnice spolku, nimi požičané knihy zaznamenávajú do osobitného knižničného denníka so záznamom dátumu výpožičky, mena čitateľa, jeho adresy bydliska, s názvom ulice a popisným číslom a taktiež signatúrou knihy a nakoniec dátumom vrátenia knihy. Knihovníci majú právo neposkytnúť výpožičku úplne neznámym osobám; a v takýchto prípadoch, kvôli preskúmaniu dôveryhodnosti dotyčnej osoby, sa môžu obrátiť na Výbor ľudovej knižnice.

III.

JASCHKÓ, Géza a Géza MOSKOVITS. A kassai kereskedő ifjak társulata könyvtárának szakok szerint összeállított czimjegyzéke. Kassa: Koczányi Béla, 1901. 32 s.⁵

Predmetový katalóg Spolku obchodníckej mládeže vyšiel v roku 1901 a obsahoval 647 titulov kníh v 1042 zväzkoch.

Knižničný poriadok

Členovia Spolku košickej obchodníckej mládeže môžu knižnicu používať úplne bezplatne.

Ako zálohu musia čitatelia zložiť sumu 2 koruny do rúk knihovníka, ktorý im podľa pravidiel vystaví na túto finančnú čiastku potvrdenie.

V rámci tejto zálohy čitateľ môže požiadať o vypožičanie 2 zväzkov kníh; kto by si chcel vypožičať viac kníh, za každý ďalší zväzok treba zložiť ďalšiu zálohu 2 koruny.

Knižnica je otvorená pre členov spolku minimálne raz do týždňa; dobu vždy určí knihovník.

Pri výmene kníh je postačujúce uvedenie signatúry.

Ak sa vypožičiavanie kníh neuskutočňuje osobne, odporúča sa zaznamenanie 10-20 signatúr, aby v prípade ak sú knihy vypožičané, mohol knihovník poskytnúť náhradnú výpožičku.

Podľa uznesenia výboru spolku môže byť jedna kniha vypožičaná najviac na dva týždne: na jej prečítanie je táto doba úplne postačujúca a nie je seriózne, aby niektorý člen spolku čakal na jednu knihu dlhšiu dobu.

Po uplynutí dvojtýždňovej výpožičnej doby sa platí pokuta 2 haliere za každú knihu a každý deň vypožičania navyše.

Takto získané financie knihovník odovzdá pokladníkovi spolku, ktorý tieto peniaze použije v prospech knižnice.

Používateľ knižnice je povinný nahradiť ním zapríčinené zašpinenie, zničenie alebo stratu kníh; pri porušení väzby knihy jej oprava je vykonaná takisto na účet čitateľa.

Knihovník vedie knihu výpožičiek a knihu akvizícií; dopĺňa a zostavuje presný katalóg.

Knihy sa vypožičiavajú každú stredu večer od 9. hod. do 10. hod.

Spolok košickej obchodníckej mládeže vyslovuje veľkú vďaku všetkým, ktorí knižným darom zveľaďujú knižnicu. Každý dar bude vždy prijatý s veľkou vďakou a knižnica verejne vyjadrí svoje poďakovanie.

Košice, 31. október 1900.

Gejza Moskovits spolkový knihovník

Gejza Jaschkó tajomník spolku

Karol Poeckh Károly predseda spolku

IV.

FARKAS, István Farkas a SZÜCS, Lajos. A Komáromi Iparos Ifjuság Önképző Egyesülete könyvtárának Könyvjegyzéke És Mutatója. Komárom: Spitzer Sándor, 1906. 23 s.⁶

V roku 1906 vyšiel v Komárne predmetový katalóg Samovzdelávacieho spolku mladých remeselníkov. 650 titulov v sebe zahŕňa diela z poézie, poviedky, romány, dejiny, prírodné vedy, populárno-náučné diela a časopisy.

⁵ Dokument je uložený v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti pod signatúrou 33.997.

⁶ Dokument je uložený v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti pod signatúrou Hung. I.3565 cg.

Pravidlá správy spolkovej knižnice a jej používania

§ 1. Komárňanský samovzdelávací spolok mladých remeselníkov udržiava pre svojich členov knižnicu, ktorú spravuje knihovník zvolený valným zhromaždením spolku, a ktorého úlohou je zostavovanie predmetového katalógu z diel, ktoré knižnica vlastní, požičiava čitateľom žiadané knihy, vedie o tejto činnosti agendu a vo všeobecnosti sa stará o dodržiavanie týchto pravidiel čitateľmi.

§ 2. Knižnicu, ktorá je majetkom spolku, môžu využívať členovia spolku bezplatne, v dňoch a hodinách určených výborom spolku a knihovníkom. Čitateľ si môže vypožičať knihu po preukázaní spolkového preukazu a za asistencie knihovníka. Čitateľ vlastnoručným podpisom dodržiavanie týchto pravidiel.

§ 3. Výpožička kníh sa uskutočňuje prostredníctvom žiadaniek, ktoré je čitateľ povinný podpísať. Po vrátení vypožičanej knihy jednu časť žiadanky, na to slúžiacej, dostane čitateľ ako potvrdenie o vrátení, druhá časť žiadanky bude slúžiť ako podklad pre štatistiku.

§ 4. Z knižnice sa môžu vypožičiavať len zviazané knihy. Vedecké zbierky (lexikony) a vzácne diela sa môžu čítať len v knižnici počas riadnych výpožičných hodín, a to pod dozorom knihovníka.

§ 5. Čitateľ si môže naraz vypožičať jedno, najviac dve diela, či toto dielo pozostáva z jedného alebo viacerých zväzkov. Výpožičná lehota je 14 dní a po jej uplynutí je čitateľ povinný dielo vrátiť, a keď je ďalšie vypožičanie možné, môže požiadať o predĺženie výpožičnej doby na ďalších 14 dní. Okrem výnimiek, nikto nemôže mať knihu požičanú dlhšie ako jeden mesiac.

§ 6. Ak u niekoho zostane vypožičaná kniha dlhšie ako jeden mesiac, knihovník ho upozorní na jej vrátenie. Ak do 8 dní od upozornenia čitateľ knihu nevráti, knihovník podá o tejto skutočnosti správu výboru spolku, ktorý neodkladne pristúpi k riešeniu tejto situácie.

§ 7. Knihy sa pri vrátení kontrolujú. Čitateľ je zodpovedný za všetky vonkajšie aj vnútorné škody, ktoré boli spôsobené od doby výpožičky až po jej vrátenie. Je zakázané ohýbať listy kníh, písať do nich, poškodiť ich, zašpiniť, podčiarkovať text atď. Takto zapríčinené škody hradí čitateľ a takéto správanie sa ku knihám môže viesť až k zákazu používania spolkovej knižnice.

§ 8. Ak sa niektorá kniha stratí, čitateľ je povinný túto skutočnosť okamžite nahlásiť knihovníkovi, ktorý zabezpečí náhradu knihy čitateľom, resp. sa s touto požiadavkou obráti na spolkový výbor.

§ 9. Vypožičiavanie kníh prebieha v určenom čase a v poradí ako boli požiadavky na knihy zadané, podľa pravidiel tu opísaných. Čitateľovi je zakázané siahať do knižničných skriň a prehŕňať sa v nich.

§ 10. Kto tieto pravidlá nedodrží, alebo v ich dodržiavaní nejakým spôsobom knihovníkovi zabráni, môže mu byť knihovníkom zastavené právo na výpožičku kníh na určitú dobu.

V opakovanom prípade porušenia pravidiel môže spolkový výbor čitateľovi úplne odoprieť možnosť používať knižnicu.

§ 11. Tento knižničný poriadok je pripojený ku knižničnému katalógu a každý čitateľ si ho môže zadovážiť: cena katalógu je 20 halierov a prostriedky utržené za katalóg sa použijú na udržiavanie knižnice.

§ 12. Tento poriadok vstúpi do platnosti 1. januára 1906.

Komárno, december 1905.

Výbor.

V.

A Kassai Kazinczy-Kör Könyvtárának Cimjegyzéke. Kassán: Kiadja: A Kazinczy-Kör, 1908 (Kassán: László Béla Könyvnyomdája). 27 s.

Obsahom katalógu knižnice Kazinciho spolku v Košiciach je abecedne usporiadaný katalóg 660 titulov kníh s uvedením poradového čísla, autora, názvu, počtu zväzkov pri jednotlivých dielach a signatúry.⁷

Oboznámenie

1. Knižnica je k dispozícii výlučne len pre členov spolku a knihy si členovia vypožičiavajú bezplatne, po zaplatení ročného členského príspevku.
2. Každý čitateľ spravidla dostane jedno kompletne dielo; z diel, ktoré majú väčší rozsah ako štyri zväzky, si pri jednej príležitosti môže vypožičať najviac tri.
3. Zo samostatných diel si čitateľ môže vypožičať dve, najviac tri, a to v tom prípade, ak diela spolu nemajú viac ako 3 zväzky a nemajú veľký rozsah.
4. Žiadny člen spolku si nemôže vypožičať ďalšie knihy ak predchádzajúce ešte nevrátil.
5. Krásna literatúra môže byť vypožičaná najviac na dva týždne, vedecké diela najviac na štyri týždne.
6. Po uplynutí výpožičnej lehoty knihovník osloví čitateľov, aby diela vrátili najneskôr do 8 dní naspäť do knižnice. V prípade nedodržania tohto termínu knižnica zaobstará na náklady čitateľa nový dokument.
7. Poškodené knihy sa nanovo zviažu na náklady čitateľa.
8. V prípade straty je čitateľ povinný uhradiť stratené dielo. Novú výpožičku nedostane skôr, kým nebude mať vyrovnanú podlžnosť.
9. Každá kniha sa požičiava na základe podpísaného potvrdenia, v potvrdení sú uvedené aj výpožičné pravidlá.
10. Mapy, lexikony a v kníhkupeckom obehu nefigurujúce knihy a rukopisy sa môžu používať len v miestnosti spolku prezenčne.

⁷ Dokument je uložený v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti pod signatúrou Cat. 2049 f.

11. Vidiecki členovia spolku si môžu vypožičať akúkoľvek knihu taktiež na štyri týždne. Všeobecné pravidlá platia rovnako pre všetkých členov spolku.
12. Vypožičiavanie kníh sa uskutočňuje minimálne raz do týždňa v čase určenom a vyhlásenom knihovníkom.

VI.

A Beszterczebányai Evangélikus Egyesület "Halassy Gyula Könyvtára" Magyar Osztályának Jegyzéke. Beszterczebánya: Machold F., [po 1910]. 54 s.⁸

Katalóg maďarskej časti knižnice Gyulu Halassyho spolku Banskobystrického evanjelického spolku je tlačený abecedný katalóg knižnice, ktorý uvádza autora, názov a signatúru dokumentu. Obsahuje okolo 1300 titulov, väčšinou beletrie.

V úvode sú zadané základné princípy výpožičného poriadku knižnice.

Knižničný poriadok

1. Knižnicu môžu používať len členovia spolku.
2. Knihy môže vypožičiavať len knihovník.
3. Knihy sa dajú vypožičať jedenkrát v týždni: v stredu večer medzi 8. a 9. hodinou.
4. Jednotliví členovia si môžu požičať naraz maximálne dve diela.
5. Doba výpožičky: 3 týždne. Poplatok za vypožičanie jedného zväzku sú 4 haliere. Po uplynutí výpožičnej doby a nevrátení vypožičaných kníh sa vyrubuje pokuta, a to 8 halierov za každý začatý týždeň.
6. Čitateľ si nové knihy môže vypožičať až vtedy, keď vráti už predtým vypožičané knihy späť.
7. Čitateľ je zodpovedný za vypožičané knihy a za ich prípadné poškodenie.

Predsedníctvo spolku

Eva Augustínová

⁸ Dokument je uložený v Országos Széchényi Könyvtár v Budapešti pod signatúrou 210.005.